

Інструкційна карта заняття №10 25.03.
для проведення лабораторного заняття №2

Тема заняття: Вивчення сортових ознак
і сортів сільськогосподарських культур
згідно з Реєстром сортів рослин України
відповідного року.

Завдання 1.

Для розпізнавання сорту слід попередньо
визначити його різновидність. Сорти бувають
селекційні і місцеві.

Селекційний сорт, як правило, належить до
однієї ботанічної різновидності; місцевий
сорт багатого форми, що належать до
кількох різновидностей, з яких переважає
одна або дві.

Серед типичів однієї різновидності бувають
сорти, які за морфологічними ознаками
значно відрізняються. Однак можуть
бути і такі морфологічно близькі між
собою сорти, які розрізняються дуже мало,

Бо кожна ознака, як і весь організм, залежить від умов середовища, розвивається по різному і відповідно змінюється.

Отже, для розпізнавання сортів необхідно користуватися не однією-двома ознаками, а комплексом їх.

Основними ознаками для визначення сортів є форма і щільність колоса, остюки, колосові луски, кіль, кільовий зубець, плече, зернівка, стебло, містки, форма куща і сходки.

Колос називається веретеноподібним, якщо він звужується до верхівки і більшою чи меншою мірою до основи.

У колоса призматичної (циліндричної) форми однакова ширина до всієї довжини колоса і лише вгорі є ступовате загострення.

Колос булавоподібної (скерхедної) форми від більш вузької основи до верхівки

ущільнюється і потовщується.

Щільність колоса - складна ознака, характеризується двома величинами: довжиною колосового стержня і кількістю колосків у колосі. Її визначають за кількістю колосків, розміщених на 10 см довжини стержня, за формулою:

$$\text{Щ} = (\text{Ч} - 1) \times 10 : \text{Д},$$

де Щ - індекс щільності колоса;

(Ч - 1) - кількість колосків на колосі без одного, тобто кількість глеників колосового стержня;

Д - довжина колосового стержня, см.

Для визначення щільності підраховують всі колоски (в тому числі й недорозвинені), довжину стержня вимірюють від основи найнижчого колоска до основи верхнього.

Щільність скверхедного колоса визначають за допомогою міліметрової лінійки і підраховують кількість колосків, що

припадає на 2 см у нижній і верхній
частинах колоса.

Розрізняють сорти пшениці з грубими
(жорсткими), ніжними або тонкими і
проміжними (середніми), лисими,
гнучкими і м'якими остюками.

Остюки бувають дуже і мало загублені
(з великими і дрібними зубчиками), довгі
(довжина остюка, така, як і колоса) та
короткі (довжина остюка, менша за
довжину колоса).

Колосові луски є однією з основних ознак
для розрізнення сорту. Вони мають дві
поверхні, розділені кілем, ширша (біжна)
обернена назовні. Для характеристики
сорту визначають луски середніх колосків.
Колосові луски відрізняються товщотю кілем,
кільцем зубцем плетелі і основою.

Кіль колосової луски, його форма і
виріженість є однією з ознак для

розрізняють за видів пшениці. У твердої він добре виражений до основи луски, у м'якої — вузький і тонкий, доходить до основи луски або довісім непомітний у нижній її частині. Сортовою ознакою є також загубленість кіля, яка часто помітна по всьому кілю або лише у верхній його частині.

Кільовий зубець є продовженням кіля. Розмір і форма зубця — важлива сортова ознака, яка може змінюватися залежно від агротехніки та місця вирощування сорту. Він буває короткий (до 2 мм), середній (3-5 мм), довгий (6-10 мм) і остюкоподібний (понад 10 мм), гострий або тупий. Основа зубця широкою, тоді весь зубець набуває форми трикутника.

Плеге — це верхня частина колосової луски від основи кільового зубця до її бічного краю. Форму плеги розрізняють за його напрямом

та шириною. У колосовій пуски воно
буває скошеним, прямим і піднятим з
переходами від однієї форми до іншої;
його може й зовсім не бути.

Плеге буває широке (понад 2 мм), вузьке
(до 1 мм) і середнє (1-2 мм). Отже за
формою і розміром плеге характеризують
у межах колоса, беручи пуски з його
нижньої, середньої та верхньої частин.

Зернівки розрізняють за формою, довжиною,
величиною, забарвленням, схожістю
та реакцією на забарвлення фенолом.

Основні типи зернівки: овальна (звужена
до верхівки і основи), широка (у середній
частині); яйцеподібна (більш розширена
в нижній частині) і бобоподібна (коротка
овальна або яйцеподібна). Форма зернівки
досить стійка і може слугувати для
визначення сорту.

Довжина зернівки у м'якої пшениці

змінюється від 3,8 до 11,1 мм, у твердої - від 5 до 12,2 мм.

Стебло. Висота рослин значно змінюється залежно від року і умов вирощування.

Проте можна розрізнити сорти високо, середньо і низькорослі. Стебло буває товстим, тонким і проміжним. Залежно від його

будови є сорти стійкі, середньостійкі і нестійкі проти вилягання. Фіолетове забарвлення стебла, що виражається в окремих сортах під час дозрівання, є характерною ознакою сорту.

Листки мають різне забарвлення: зелене, темно-зелене, світло-жовто-зелене.

Восковий наліт може надавати їм сизого або білуватого відтінку. Листки довгі, середні й короткі, залежно від умов вирощування змінюються, тому ці ознаки є допоміжними. Листки бувають опушеними (здебільшого у сортах пишених м'якої якої)

та неутисненими (у пшениці твердої
ярої і м'якої та твердої озимої).

Форма куща в період кущіння прямостояча,
лежача (розлога) і проміжна.

Для деяких сортів вона є характерною
ознакою.

Сходи пшениці бувають зелені, сірі і
темно-зелені.

Завдання 2.

Станом на 2022 р у Державному реєстрі
сортів рослин, придатних для поширення
в Україні зареєстровано понад 700 сортів,
а саме:

- пшениця м'яка (озима) - 601 сорт;
- пшениця м'яка (доброткова) - 2;
- пшениця м'яка (яра) - 66;
- пшениця твердої (озима) - 26;
- пшениця твердої (яра) - 24;
- пшениця полба звичайна - 3;
- пшениця спельта (озима) - 2.